

JEZDECKÉ ROZHLEDY

Redaktor: Podplukovník jezd. Josef Tacl.

Podplukovník gšt. František Pohunek:

Operace srbské jezdecké divise v bitvě na Ceru a na Jadru r. 1914.*)

Činnost srbské jezdecké divise za první ofensivy rakousko-uherských vojsk do Srbska roku 1914 je po mnohé stránce velmi zajímavá a poučná. Tato vyšší jezdecká jednotka musila za srbské protiofensivy, která se skončila úplnou porážkou Potiorkových vojsk v tak zvané bitvě na Ceru a Jadru, plnit všechny úkoly, které mohou jezdecktvu připadnout. Jak tyto úkoly plnila, je předmětem tohoto článku. Abychom si uvědomili, v jakém celkovém rámci srbská jezdecká divise operovala, zmíníme se nejprve o všeobecné situaci obou válčících stran v den zahájení rakousko-uherské ofensivy 12. srpna 1914, kdy také srbská jezdecká divise dostala první rozkaz k přesunu ze svého nástupového prostoru do pásma bitevního.

12. srpna 1914 zahájila vojska Potiorkova ofensivu 5. armádou (gen. Frank) přes dolní Drinu za podpory 2. armády ve Srěmu, která ze severního břehu Sávy jednak bombardovala srbská pohraniční města, jednak prováděla za účelem demonstračním přechody přes Sávu omezenými silami u Srěmské Mitrovice (29. p. divise) a u Klenaku (části 31. p. divise).

5. armáda překročila časně ráno dolní Drinu dvěma svými sbory vedle sebe: VIII. sborem [gen. Giesl, 9. pěší a 21. střelecká**) divise] na severu u Amajlije (ostrov Samurović), XIII. sborem (gen. Rhemen, 36. pěší, 42. honv. divise, 13. a 11. brigáda) u Bataru (ostrov Kurjačica).

6. armáda se pod velením generála Potiorka (který byl současně velitelem rak.-uh. balkánských sil, tvořených 5. a 6. armádou) soustřeďovala ještě v jižní Bosně a zamýšlela XV. a XVI. sborem podniknout 18. srpna ofensivu do Srbska směrem na Užici.

Srbská vojska byla rozdělena na 3 armády a armádní skupinu Užickou.

3. armáda (gen. Jurišić-Šturm) měla dvě Drinské divise, I. a II. výzvy (Dr. I, Dr. II), 3. přespočetný pluk I. výzvy, 4., 5. a 6. pluk III. výzvy a náhradní prapory obou divisí. Dr. II. s prapory III. výzvy prováděla kryt hranic od ústí potoka Vukodraže do Sávy po Zvornik. Dr. I. postavila čtyři oddíly smíšené: Obrenovacký, Šabacký, Loznický a Ljubovijský, a byla svým jádrem na postaveních u Valjeva.

2. armáda (gen. Stepanović) obsahovala Moravskou, Kombinovanou a Šumadijskou divisi I. výzvy (M. I., Komb. I., Š. I.) v prostoru Lazarevac—Arandelovac.

1. armáda (gen. Bojović) měla dvě Timocké divise, I. a II. výzvy (T. I., T. II.), Moravskou II. výzvy (M. II.), Braničevský oddíl a zesílenou jezdeckou divisi (J.D.) v prostoru: první tři divise: Palanka—Topola, J. D. na frontě Grocka Smeredovo—Morava, Braničevský oddíl od Moravy po Golubac.

*) Viz náčrt 1. a 2.

**) „zeměbrancecká“.

Užická arm. skupina (gen. Božanović) se skládala ze šumadijské divise II. výzvy (Š. II.), Užické brigády a Limského oddílu (2 pluky) proti jižním hranicím Bosny.

Srbské hlavní velitelství (HV.) již 12. srpna reagovalo na rakousko-uherskou ofensivu tím, že dopoledne vydalo rozkazy k přesunu 2. a 1. armády z nástupového prostoru dále na západ. Š. I. divise dostala za úlohu podniknout protiútok na Šabac. Jezdecká divise pak dostala telegrafický rozkaz přesunout se ze svého nástupového prostoru do Valjeva; tam se měla podřídit veliteli 3. armády.

Velitel JD. vydal rozkaz pro přesun dvěma proudy:

Levý proud: 1. jezdecká brigáda směrem: osada Ralja—Komri—Drugovac—Kovačevac—Medžulužje—Pružatovac—Ivanča ves Venčane.

Pravý proud: 2. jezdecká brigáda směrem: Kolari—Umčari—Mali Požarevac—Ralja—Parcani—osada Lesović.

1. jezdecká brigáda vyrazila 13. srpna v 1 hod. a dosáhla Venčane v 19 hod.; tam se utábořila na noc. 2. jezdecká brigáda se dala na pochod ve 2.30 hod. a došla v 17.50 hod. do Lisoviče a v něm se rovněž utábořila.

Ale ještě během 12. srpna změnilo HV. své rozhodnutí vzhledem ke zprávám od 3. armády, která byla v boji s Rakušany, nařídilo jezdecké divisi prostřednictvím velitele 1. armády, aby místo do Valjeva pochodovala do Ubu a tam se podříдила veliteli 2. armády. Podle tohoto rozkazu vyrazila JD. 14. srpna v 7 hod. ze svých táborů přes Lazarevac—Lajkovac a dorazila do Ubu pravým proudem v 16 hod., levým ve 20.30 hod.

Velitel 2. armády dostal mezitím od HV. rozkaz, aby se se svou armádou soustředil na pravém břehu potoka Dobravy. Velitel armády nařídil jezdecké divisi, aby 15. srpna v 5 hod. odpochodovala z Ubu přes Banjani a Debrč k Ohridu, obsadila postavení na pravém křídle 2. armády a u osady Vučevice zjedнала styk se Š. I. divisi, která je na pravém břehu Dobravy od Vučevice po Zablaće.

Toto užití vyšší jezdecké jednotky na pravém křídle 2. armády mezi osadou Vučevice a Sávou nebylo právě nejvhodnější. Mnohem účelnější by bylo bývalo poslat jezdeckou divisi daleko napřed před 2. armádu do volného terénu mezi Šabcem a hřbetem Ceru, aby pronikla do Mačvy a vyhledávala tam zprávy o nepříteli. Tyto zprávy velitel 2. armády pro vývoj svého manévru nezbytně potřeboval. Na štěstí však zasáhlo HV., jak ihned uvidíme.

Se zřetelem k rozkazu velitele 2. armády nařídil velitel JD. 15. srpna v 1.40 hod., že jednotky divise mají být připraveny k pochodu ve 2.45 hod. ve směru Ub—Debrč—Ohrid. Pořadí jednotek: 2. jezdecká brigáda, dělostřelectvo, 1. jezdecká brigáda, trény. Odchod ve 4 hod. Když předvojový pluk dorazil k osadě Vlasenica, došel rozkaz od velitele 2. armády o změně směru postupu divise. Změna ta byla způsobena rozhodnutím HV., které v noci se 14. na 15. srpen podle zpráv získaných z fronty pojalo úmysl soustředit jádro srbských vojsk proti rakouským silám, překročivším Drinu (5. rak. armáda) a porazit je v rozhodné bitvě.

Podle tohoto úmyslu byl srbský plán tento: 3. armáda se brání rakouským silám, postupujícím údolím Jadru; 2. armáda vezme Š. I. divisi Šabac nebo aspoň úpornou obranou na výšinách jižně odtud paralyzuje působení Rakušanů od Šabce do boku a týlu 2. armády, jejíž jádro (M. I. a Komb. I.) se přemístí úsilným pochodem přes Koceljevu k Tekerišu

s úkolem, působit do boku nepřítele v Jadarském údolí. Jezdecká divise spojuje obě skupiny a koná průzkum v Mačvě.

Následkem toho dostala JD. rozkaz změnit směr pochodu na západ a nejprve dosáhnouti čáry Šabac—Lješnica, s úkolem: vyjasnit situaci v Mačvě, působit do boku a týlu nepřítele a chránit pravý bok jádra 2. armády, která bude Š. I. divisi útočit na Šabac, M. I. a Komb. I. divisi postupovat přes V. Bošnjak na Tekeriš, aby napadla levý bok nepřítele, postupujícího údolím Jadrů.

Velitel JD. vydal v 8.20 hod. rozkaz, v němž opakoval uvedený úkol. Rozhodl se odbočit z dosavadního směru na západ od koty 203 Ladženik (na silnici Debre—Šabac), odtud pak pochodovat přes Skupljen, Meovine a Zablaće. Protože tento směr vedl na jižní křídlo Š. I. divise, stojící proti Šabci, a do mezery mezi ní a severním křídlem 3. armády, tedy do nejtěžšího terénu, nařídil velitel jezdecké divise:

1. přezvědy: jednu samostatnou důstojnickou hlídku 1 (velitel podporučík Naumović) v síle 1, 1, 9.*) Směr Crvena mehana—Šabac—Majur.

2. Samostatnou důstojnickou hlídku 2 (velitel poručík Majstorović) v síle 1, 1, 9. Směr Vlasenica—Brdarica—Pejinović—Tekeriš.

3. Přezvědný oddíl (PO.) 1 v síle jedné eskadrony (velitel major Jovanović od 2. jezdeckého pluku). Směr: Crvena Mehana—Rajevac—Cerovac—Bogosavac. V poslední osadě měl přenocovati.

4. PO. 2 v síle eskadrony. Směr: Vlasenica—Vladimirci—Matijevac—Bojić—Radovašnica. Tam měl přenocovati.

5. Předvoj (1 eskadrona 4. jezdeckého pluku) pochoduje od koty 203 přes Skupljen—Meovine a Zablaće k osadě Slatina; vzdálenost od valného voje 5 km.

6. Valný voj pochoduje za předvojem stejnou cestou do Zablaće. Pořadí jednotek: 2. jezd. brig., děl. oddíl, 1. jezd. brig.

7. Tělesový trén všech jednotek odbočí ze silnice Ub—Debre u rozcestí silnice a cesty do Kožnar a pochoduje přes Kožnar, Debelo brdo (kota 225), Brdaricu na silnici u V. Bošnjaku a odtud po silnici do Lojanice, kde přenocuje.

8. Muniční kolona pochoduje po silnici z Ubu přes Koceljovu do Matijevace a zůstane tam do dalšího rozkazu.

Jezdecký telegrafní oddíl pochoduje v čele 2. jezdecké brigády, za ním náhradní eskadrona; jezdecký pionýrský oddíl pochoduje v čele oddílu jezdeckého dělostřelectva. Místo velitele jezdecké divise: v čele valného voje.

JD. se dala novým směrem ve 12 hod. Za pochodu, v 10.15 hod. nařídil velitel divise veliteli 1. jezdecké brigády, aby vyslal jednu eskadronu směrem Lojanica—Sevrica—D. Vranjska, odkud bude přezvídati ve směrech Šabac—Jevremovac a Šabac—Mišar a zjistí přesně situaci. Bude zasílat hlášení veliteli Š. I. do osady Lojanice (hospoda).

JD. dorazila 2. jezd. brigádou do Zablaće v 18.20 hod., 1. jezd. brigádou do prostoru Matijevac—Zablaće, kde přenocovala. Postavila přední strážu na čáře Stolice—Slatina, jednou eskadronou se zajišťovala u osady G. Vranjska.

Za pochodu dostal velitel divise hlášení jen od hlídky 1, psané ve 14.30 hod. na Mišaru:

Nepřítel drží Šabac a slabými hlídkami dosahuje k potoku Dumača. U Klenaku postavil přes Sávu pontonový most; jeden jezdecký pluk přešel po něm z Šabce do Klenaku.“

(Toto hlášení není zcela přesné. Především neříká, čerpal-li velitel hlídky tyto zprávy od svých lidí či od někoho jiného, protože sám sotva mohl zjistit, že nepřítel došel k Dumače jen slabými hlídkami. Kromě toho neříká, kdy byl pozorován nepřátelský jezdecký pluk při přechodu Sávy.)

*) Čti: 1 důstojník, 1 poddůstojník a 9 jezdců.

Zatím co JD. pochodovala, sváděly se u Šabce boje; 14. srpna chtěl velitel Š. I. podniknout třemi směry útok na Šabac. Dostal však zprávu, že byl zpozorován postup nepřátelské pěchoty k Šabci a Slatině na silnici Loznica—Slepčevic—Šabac, pak mezi Lipolistem a Duvaniště a v osadě Slepčevic. (Byly to prapory rakouské skupiny generála Letovského, postupující od Driny k Šabci.) Velitel Š. I. se cítil ohrožen v týlu, odložil útok na Šabac a žádal velitele 2. armády, aby ve směru Slatina byla vyslána jezdecká divise, nebo aspoň jeden pluk kombinované divise. Jak se této žádosti vyhovělo, je vidět z předcházejícího líčení.

Události 16. srpna. (Oleáta 1.)

Srbské hlavní velitelství (HV.) usoudilo ze zpráv zcela správně, že hlavní rakouské síly postupují jednak po hřebenu Ceru a údolím Lješnice (VIII. sbor), jednak údolím Jadru (XIII. sbor), kdežto u Šabce jenom demonstrierají. Víme již, že proti hlavním silám šlo jádro 2. armády. V noci s 15. na 16. srpen zjednaly hlavní síly srbské a rakouské spolu těsný dotyk na frontě Šabac—Tekeriš—Krupanj. Započala se bitva na Ceru nočním útokem srbské Komb. I. na 21. střeleckou divisi rakouskou, v němž byla rakouská divise rozbita.

Prostor, na kterém během cerské bitvy bojovala srbská jezdecká divise ve dnech 16. až 20. srpna, je ohraničen čarou: Dvorište—Desić—Prnjavor—Lipolist—Bogosavac—Slatina—Dvorište.

Tento prostor leží na severních svazích Ceru, sklání se na severovýchod a jihozápad a je vyplněn hřbety, které dosti mírně klesají s Ceru a jsou odděleny údolímí říček a potoků, vyvírajících na Ceru. Na onom prostoru je velmi mnoho osad. Velká jeho část je porostlá lesíky a štěpnicemi, menší je oseta kukuřicí, která v té době, kdy se tam rozvíjely operace, byla již hodně vzrostlá, takže se v ní skryl i jezdec na koni. Terén je prostupný; cest je dosti ve směru podél hřbetů, přetínají však směr postupu jezdecké divise. Cesty, které jdou ve směru jejího postupu, přetínají jednotlivé hřbety, a jsou proto špatně schůdné pro dělostřelectvo a také jezdecké i pěchotu zdržují v postupu.

Podle zpráv, které velitel JD. získal od svých přezvědých prvků*), od velitele Š. I. divise a od velitelství 2. armády, měl tento dojem o situaci 16. srpna v 6 hod.:

Nepřítel drží Šabac a podle zpráv velitele Š. I. se silně opevnil na dosažených pozicích, zařizuje se k obraně. Silnice Šabac—Slepčevic—Prnjavor—Lešnica slouží nepříteli ke spojení mezi vojsky na Drině a na Sávě. Po severovýchodním svahu Ceru operovala nepřátelská kolona v síle jedné divise; na směru Prnjavor—Lipolist—Bela reka—Culko-
vić—Grušić je smíšený oddíl o 2 pěších plucích, 2—3 polních bateriích a 3 eskadronách jezdeckta.

*) Zpráva přezvědné eskadrony 2, která přenocovala na rozcestí východně od Grušice:

„Nepřítel na hřbetu východně od osady Bela reka a severovýchodně od Culko-
viće: 3—4 prapory pěchoty, 2—3 baterie, 2 eskadrony jezdeckta. Přední části těchto vojsk v síle 2 čet jsou u osady Grušice.

Zpráva samostatné hlídky 2 praví, že hlídka nemá ve své blízkosti nepřítele, ale že se velitel dověděl od velitele drinské jezdecké korouhve, kapitána Nik. Kristiće, že jeden nepřátelský prapor a několik jezdců pochoduje od Kumovace—Mršića grobu k 610 na Veselinovo brdo.

P o z n á m k a. Kapitán Kristić nebyl velitelem korouhve, nýbrž velitelem eskadrony Dr. II. divise.

Tato zpráva byla jenom částečně správná, jak ani ostatně být nemůže. Ve skutečnosti totiž postupoval od Prnjavoru a Lipolistu na Grušić severní proud rakouské 21. střelecké divise (pod velením velitele děl. brigády plk. Hinke), složený ze zeměbranceckého pluku 7, *celého divisiho dělostřelectva*, 4. eskadrony drag. pluku 14 a velkého množství trénu. Obsahoval tedy nepoměrně málo pěchoty se zřetelem na ostatní prvky proudu.

Srbská kombinovaná divise měla rozkaz dosáhnout čelními prvky Tekerise a útočit pak na Cer. Byla od noci v boji s 21. střeleckou divisi a 9. rakouskou divisi.

Šumadijská I. divise stála v postavení: Bunarina mala—Ridžaka—Vučevica—Kujavica; její velitel měl v úmyslu toho dne útočit na Šabac.

JD. byla v postavení Stolice (kota 205)—Dionica s úkolem: dosáhnout čáry Šabac—Lešnica, zjistit situaci v Mačvě, působit do boku nepřitele a chránit severní bok 2. armády, která operuje směrem na Cer.

Na základě této situace a se zřetelem na postup nepřátelských sil na Grušić usoudil velitel JD., že tyto síly spolu působí s hlavními silami, útočícími po hřebenu Ceru na srbskou Komb. I. divisi. Podkládal jim úmysl udeřit přes osadu Desić na Dvorište a Skakalište do pravého boku Komb. I.

Proto se rohodl: útokem jezdecké divise na nepřátelský bočný proud zajistiti bok a týl Komb. I. Po rozbití nepřátelského proudu opřít se o Š. I. divisi a útočit do boku a týlu nepřitele, operujícího po hřebenu Ceru.

Rozhodnutí velitele JD. je velkorysé a vskutku „jezdecké“. Úkol, který si velitel vytkl, je naprosto správný a úplně odpovídá situaci; svědčí také o tom, že se úplně vžil do celkového manévru.

Velitel JD. si sestavil tento plán útoku: obsadit Slatinu (kota 205), odtud pak útočit na levé křídlo a bok nepřátelské obchvatné kolony. Po jejím zdolání obsadit postavení na čáře Dobrić—Cuković—Radovašnica, odtud pak provádět postup za účelem útoku na bok a týl nepřitele směrem na Lešnici.

V 6 hod. dostal velitel JD. na vědomí písemný rozkaz velitele Š. I. k útoku této divise na Šabac. Ježto i JD. byla přichystána k postupu, vydal velitel tento ústní rozkaz:

3. jezd. pluk odpochoduje na Osoje kota 272, obsadí ji a zjedná styk s komb. I. Na tomto postavení zůstane a brání je úporně, aby čelně zadržel nepřátelský útok přes Dvorište do boku komb. I.

3. jezd. pluk vyrazil v 6.15 hod. od Stolice 205 určeným směrem, tvoře levý proud jezdecké divise.

Pravý proud: velitel plk. Babić, 2 eskadrony 1. jezd. pluku (2. a 3.), 1. jezd. baterie, vyrazil v 6.40 hod. směrem Zablaće—Bojić—Slatina—kota 205. Dorazil tam v 8.25 hod. a zastavil se.

Valný voj divise vyrazil v 6.30 hod. pod velením velitele divise za pravým proudem směrem Linošević—Bojić—Slatina.

Tělesový trén dostal rozkaz zůstat u osady Lojanice, muniční kolona na křižovátce cesty a silnice u osady Matijevac.

Velitel JD. zpravil telefonicky velitele Š. I. o svém úmyslu a o pohybech své divise a dohodl se s ním, aby šumadijský jezdecký pluk, který byl poslán svým velitelem divise ve směru na Ljigin grob—Štari vinogradi (kota 239), byl mu na dnešek podřízen.

Velitel JD. dorazil s valným vojem v 8 hod. k Slatině. Tam zastihl velitele 19. p. pluku (3 prapory a 1 pol. baterie), který se svým plukem

byl na postavení u osady Slatiny jako bočný voj, chránící levý bok Š. I. při jejím útoku na Šabac (rozkaz vel. Š. I. ze dne 15. srpna, 23.10 hod.).

Zjistiv na místě situaci a přijav hlášení od převážných oddílů, která potvrdzovala přítomnost Rakušanů na směru Bela reka—Culković—Grušić, převzal velitel JD. z vlastního popudu velení nad 9. p. plukem a baterií, aby zesílil svou divisi pro útok na nepřítele. V 9.30 hod. vydal pak tento rozkaz pro další činnost*) (viz oleātu 2. a 3.):

1. 19. p. pluk a baterie od Š. I. pod velením velitele pluku postupuje ze svého dosavadního postavení u Slatiny—kóta 205 přes Gušin grob—Raskršće—Radiovac na Macarsko groblje.

2. 4. jezd. pluk s dvěma eskadronami, kulometným oddílem 1. jezd. pluku a jednou jezd. baterií pod velením velitele 1. jezd. brigády (plk. Babić) postupuje od Slatiny přes Beli kamen na hřbet jihozápadně od Dobriće.

3. 3. jezd. pluk (pplk. Colović) postupuje přes Desić na Bobije k. 372.

4. Všeobecná záloha: 2. jezd. pluk a 1 baterie zůstane na kotě 205 (u Slatiny) pod mým velením.

Postup zahájit ihned."

Ihned po vydání rozkazu poslal v 9.40 hod. zprávu též veliteli Š. I.

K rozkazu třeba poznamenat, že ježto se dala s velkou pravděpodobností očekávat srážka s nepřítelem, bylo by snad bývalo dobře, kdyby byl velitel divise v rozkaze uvedl, jak se mají jednotlivé proudy zachovati při takové srážce, hlavně pokud jde o součinnost proudů. Jinak hrozilo nebezpečí, že se ten nebo onen proud vymkne veliteli divise z ruky, což se ostatně ve skutečnosti stalo u 3. jezdeckého pluku, jak ihned uvidíme.

Činnost levého proudu (3. jezd. pl.) 16. VIII.

Pluk vyrazil v 6 hod. od osady Zablaće směrem na Nakučani—Volujac—Osoje—Dvorište. Vyslal samostatnou důstojnickou hliďku (poručík Stepović) o 15 jezdcích směrem postupu. Za ní šel předvoj v síle jedné eskadrony (1. eskadrona, mjr. Ilić). U Parlogu kóta 240 potkal eskadronu od kombinované I. divise, které velel zál. poručík Mišić (zástupce skutečného velitele eskadrony, kapitána Jordanoviće). Tato eskadrona s kulometným oddílem byla poslána velitelem Komb. I. divise 15. srpna do prostoru Staré vinogradi (u osady Volujac), odkud měla provádět průzkum ve směrech na Šabac, Lipolist a Cer planina.

*) Tak jej cituje plk. Ilić z relace velitele JD. Správnější však bude asi to, co píše pplk. Stojadinović. Právě, že velitel divise vydal v 9.30 hod. tento rozkaz (op. čís. 237):

„Velitel 19. p. pluku s jednou baterií brání úporně postavení Raskršće—Brestovac a 2 eskadronami 1. jezd. pluku, 4. jezd. plukem, jeho kulometným oddílem a jednou jezd. baterií pod velením velitele 1. jezd. brigády se obsadí Raskršće, pravý břeh Dumače a rovněž úporně brání.

Všeobecná záloha na kotě 205: 2. jezd. pluk a 1 rychlopalná baterie pod mým velením."

K provedení tohoto rozkazu vydal velitel 1. jezd. brigády v 10.40 hod. svůj rozkaz čj. 50 op.:

„Velitel 4. jezd. pluku se svými dvěma eskadronami a kulometným oddílem obsadí posici od pravého břehu ř. Dumače u osady Metković po bezejmennou kótu nad Gnionici; velitel 1. jezd. pluku se svými dvěma eskadronami, 1 baterií a kul. oddílem obsadí posici od Gnionice po Raskršće. První a čtvrtá eskadrona 4. jezd. pluku (z nichž jedna dorazí ze Slatiny) bude v hlavní záloze pod mým velením na Gušinom grobu."

Během provádění postupu obsazení posice Brestovac—Raskršće—Metković vydal pak velitel JD. rozkaz, citovaný v textu plk. Ilićem (tedy najisto p o 9.30 hod.).

Od poručíka Mišiče se dověděl velitel předvoje, že eskadrona bojovala na Osoju*), že velitel (kpt. Jordanović) byl těžce raněn a že eskadrona ustupuje pod silným nepřátelským tlakem, nemajíc již střeliva. Protivník prý postupuje od Osoja k Parlogu**).

Se zřetelem na tyto zprávy a na terén sesedla předvojová eskadrona k boji pěšky a dala se na postup, aby obsadila vyvýšeninu kóta 261 západně od Parlogu. Ale již za chvíli se objevili před samým lesem rakouští vojáci. Velitel eskadrony je oklamal německými povely, takže se asi 60 vojáků vzdalo.

Poté nasedla po 10. hod. eskadrona zase na koně, aby co nejdříve dorazila na Osoje a Skakalište. Dostala se tam dříve než nepřítel a obsadila výšiny k obraně. Musila brzo zahájit boj s rakouským peším praporem, který postupoval od Dvorište. Byl to III. prapor zeměbranceckého (střeleckého) pluku 7 pod velením mjr. Fischera, který měl za úlohu napadnout severní bok komb. I. divise.

Velitel 3. jezd. pluku došel na posici právě ve chvíli, kdy eskadrona zahájila s tímto praporem boj. Ježto nepřítel pátil z kulometů od kóty 348 na Ceru (1 km východně od Trojanu), posílil velitel pluku obranu četou kulometů. Rakouský prapor byl připuštěn na 400 m a pak byla naň zahájena vražedná palba. Nepřítel se zastavil a počal se zakopávat. Ale velitel eskadrony vyslal jednu četou s granáty do nepřátelského boku. Četě se podařilo nepozorovaně přiblížit a zahájit bočný útok, který spolu s čelní palbou rozehnal nepřátelský prapor. Rakušané byli pronásledováni eskadronami pluku, zanechavše v srbských rukou asi 100 zajatců.

Eskadrona majora Iliče zůstala v postavení do 3.50 hod., kdy byla vystřídána IV. praporem 5. nadpočetného pluku komb. I. divise. 3. jezd. pluk pokračoval pak v pronásledování a dorazil až na Bobiju 372, jak ještě dále uvidíme.

Zatím co 3. jezd. pluk pronikal neočekávaně snadno hluboko do nepřátelské sestavy (bylo to možné jenom pro ústup rozbité 21. střelecké divise v nepřehledném terénu Cer planiny), došlo k bojům i u jádra divise.

Boj jezdecké divise na Bílém kameni. (Oleáta 3. a 4.)

Pravý proud JD. vyrazil podle vzpomenutého již rozkazu, ale ještě před odchočem byl zesílen III. praporem 10. p. pluku, který ještě s jedním praporem došel od Jevremovce k Slatině, byv tam odeslán velitelem Š. I. divise k zesílení 19. p. pluku na levém křídle divise. Velitel JD. převzal sám od sebe velení nad oběma prapory 10. p. pluku; jeden přidál pravému proudu své divise, poslav jej na hřbet jižně od Dobriče, druhý poslal na Slatinu.

*) Byly tam přední stráže rakouského zeměbranec. pluku 28 (21. zem. divise).

**) Tak ličí události plk. Ilić v svém článku v Ratniku (mjr. Ilić, velitel předvojové eskadrony, o níž je řeč, je totožný s autorem článku). Zajímavé však je, že se vůbec nezmiňuje (ani v průběhu dalšího líčení operací 3. jezd. pluku) o setkané a eskadronou Dr. II. divise, o níž píše pplk. Stojadinović v doplňku k studii v Konjičkom Glasniku, roč. 1926. Tato eskadrona 16. ráno postupovala z Nabučani k Volujaci a cestou se setkala s 3. jezd. plukem. Velitel pluku si tuto eskadronu přidřídil. Zůstala v počtu 3. jezd. pluku do 21. srpna, kdy se na rozkaz velitele JD. vrátila k své divisi (jež byla v ten den u Grnčarsko groblje).

Jedinou zmínku o eskadroně Dr. II. činí na str. 63 svého článku. Z dispozic velitele 3. jezd. pluku od 16. do 21. srpna, pokud jsou v citované literatuře uvedeny, není nikde vidět, že by bylo této eskadrony nějak použito.

V 10.40 hod. dorazil pravý proud na čáru Raskršće—pravý břeh Dumáce—kóta 205 a zahájil postup na hřbet Šibove—Beli kamen, kam dorazil v 11.30 hod. Velitel JD. byl s tímto proudem. Během postupu dostal zprávu od velitele Š. I., že chce dnes (16. VIII.) soustředit divisi k Slatině za účelem útoku na Šabac. Velitel JD. si vyžádal od velitele Š. I. přesné zprávy o situaci u Šabce. Zatím zastavil postup divise, vyčkáváje výsledku útoku Š. I. a kryje její levý bok. Třeba poznamenat, že velitel Š. I. nevěděl ještě, že velitel JD. převzal ochranu jeho levého boku a že si sám podřídil jednotky Š. I. vpředu uvedené (nedostal dosud zprávu z 9.40 hod.).

Během zastávky dostal velitel divise zprávy od přezvědých a průzkumných jednotek, že nepřítel v síle 2 pěších pluků, 2—3 eskadron a 3 polních baterií postupuje směrem Bela reka—Culjković—Radovašnica.

Hlášení o síle nepřátelské pěchoty a dělostřelectva ovšem neodpovídala přesně skutečnosti. Šlo o severní proud 21. střelecké divise pod velením plk. Hinke, který měl jen jeden pěší pluk, zato však veškeré divisní dělostřelectvo 21. střelecké divise a spoustu trénů a postupoval na Radlovac, jsa kryt bočným vojem v síle jedné pěší rot, která šla směrem na Beli kamen.

Tento bočný voj zahájil kolem 13. hod. palbu na přední části pravého proudu (4. jezd. pluk, který zaujímal postavení na hřbetu severozápadně od potoka Gnionice). 4. jezd. pluk sesedl k boji pěšky a zasadil i kulometný oddíl. V ten čas se rozvínoval k útoku i III. prapor 10. p. pluku na západním svahu Bílého kamene. 4. jezd. pluk prováděl dvěma eskadronami útok čelně a jednu četou koňmo poslal vysokou kukuřicí k obchvatu nepřátelského levého křídla.

V záloze velitele proudu zůstaly dvě eskadrony 1. jezd. pluku, v záloze divise 2. jezd. pluk a jedna baterie.

Zatím co 4. jedecký pluk bojoval a odrazil čelně protivníka, který byl s překvapením napaden (atakován) s boku uvedenou již četou a rozprášen, dostalo se odpoledne do tísne pravé křídlo proudu. Tam zahájil nepřítel v 15 hod. rázný útok na Beli kamen, přicházející od Dobříče. Byly to dvě rot (9. a 12.) rakouského p. pluku 94, které náležely k hlavnímu proudu 26. p. divise, jež postupovala od Majuru na Dobříč.

Velitel proudu odeslal v 15.50 hod. i obě eskadrony zálohy k zesílení pravého křídla, ponechav si v záloze jen $\frac{3}{4}$ eskadrony na koních a kulometné družstvo k podchycení jednotek 1. sledu v případě jejich ústupu. Protivník bez ohledu na velké ztráty tlačil stále silněji na pravé křídlo. Kolem 16 hod. nastal kritický okamžik. Velitel jezdecké divise vyslal ze všeobecné zálohy tři eskadrony 2. jedeckého pluku s baterií pod velením plk. Tucakoviće s úkolem, útočit přes Varnu do boku nepřítele. V záloze zůstane jen necelá eskadrona a kulometné družstvo 1. pluku.

Manévrem skupiny plk. Tucakoviće byl protivníkův postup zastaven a v 17 hod. se dal na ústup. Pravý proud JD. dosáhl pravého břehu Dobříčské říčky. Kolem 17.30 hod. vystřídal jednotky JD. 12. p. pluk Š. I. divise.*) Velitel Š. I. stáhl z postavení III. prapor 10. pluku, velitel JD. pak valný voj své divise na noc ke Slatině a utábořil se tam. Štáb divise byl v osadě Bojić.

Velitel JD. si stěžuje v své relaci, že prý po celou dobu boje pravého proudu zůstal 19. p. pluk v svém postavení na Brestovci úplně pasivní. V kritické chvíli pro pravý proud vyslal prý velitel 19. p. pluku

*) Š. I. přemístila totiž 12. pěší pluk do prostoru Slatina.

na Šibove na pomoc jednu rotu. Ale zdá se, že velitel JD. nebyl dobře informován o průběhu bojů na hřebtu Beli kamen.

Jak se měly věci ve skutečnosti, bude řečeno později, až bude vyličená činnost 19. p. pluku 16. srpna.

Činnost Šumadijského I. jezdeckého pluku.

Pluk měl toho dne podle rozkazu velitele Š. I. za úkol přezvídat směrem Ljigin grob—Stojkovac—Osoje—Desić—Radovašnica—Bela reka. Vyrázil z Nabučani v 7 hod. v daném směru, ale během pochodu se setkal s velitelem JD., který jej podřídil sobě a dal mu nový směr: Ljigin grob—Stari vinogradi, t. j. prostor mezi 3. jezd. plukem a 19. p. plukem.

Pluk dorazil v 8 hod. na Stari vinogradi. V té době dostal velitel (pplk. Savatić) zprávu, že ve směru od Desiće k Miloševci a Dvorištu postupuje nepřátelský proud v síle 1 praporu, 1 baterie a 1 eskadrony, za ním pak jdou ještě další vojska. Byl to proud 21. střelecké divise (plk. Hinke). Velitel pluku se rozhodl napadnout nepřítele z boku. Nařídil dvěma eskadronám zaujmout postavení jižně od Belege trig. 280 a jednou eskadronu u Suvaču. Odtud měly pak všechny tři vpadnout nepříteli do boku.

Srbské eskadrony zaujaly nepozorovaně určené postavení a zahájily ihned palbu. Předvoj nepřátelského proudu byl v stejnou dobu v čelní palbě 3. jezd. pluku (viz dříve); nepřítel se dal na útek, zanechav v ruku srbského jezdecktva celou baterii, která zůstala trčet u Miloševce v úvozové cestě. Byli zajati*) 3 důstojníci a 115 mužů. Srbské jezdecktvo obsadilo Nešino brdo a Desić. Protivník ustupoval směrem na Bela reku.

16. srpna dosáhla tedy JD., zesílená pěchotou úspěchu nejen nad severním proudem 1. střelecké divise rakouské, takže nemohl zasáhnout do severního boku srbské kombinované I. divise, útočící na jádro 21. střel. divise na Ceru, nýbrž též nad jednotkami 29. p. divise, která přicházela od Šabce a mohla dalším postupem ohrozit západní bok Š. I. divise.

Plk. Ilić v svém článku tvrdí, že kdyby střední proud (19. p. pluk) byl býval jen trochu aktivnější, byl by býval nepřátelský proud zničen a nebyl by se zadržel na čáře Lipolist—Bogosavac a s předními strážemi na hřebtu Culjkovići.

Toto tvrzení považují za příliš kategorické vzhledem k tomu, co se jednak dále 16. srpna u 19. p. pluku, jednak na straně rakouské. Abychom si o tom mohli učinit jasnější představu, zmíníme se zde stručně o činnosti 19. p. pluku 16. srpna od chvíle, kdy velení na jižním křídle Š. I. divise z vlastního popudu převzal velitel JD.

Na základě rozkazu velitele JD. nařídil velitel 19. p. pluku postup: III./19. na Gušin grob, II./19. vpravo od něho v 1. sledu, I./19. jako záloha na 205 u Slatiny. Jedna četa 5. baterie (přidělené velitelem Š. I. veliteli 19. p. pluku pplk. Milenkovićovi předjela na Gušin grob a již před 9. hodinou páčila na rakouská vojska, postupující po Ceru. Při tom zpozorovala rakouskou baterii v pohybu východně od Miloševce. Velitel baterie hlásil své pozorování veliteli Šumadijského I. jezd. pluku, aby proti ní něco podnikl; zároveň zahájil na ni palbu, do které se dostala

*) Pěší rota, která tvořila záštitu baterie (od 7. p. pluku), byla srbskou ztečí rozprášena a uvedla ve zmatek i jednu baterii, která jela zpět a uvízla v strži potoka Vrbovce východně od Radovašnice. Zachránilo se jen jedno dělo a příprěže.

i nebezpečovaná dosud nepřátelská pěchota a dala se na spěšný ústup (byly to asi 2 pěší roty zeměbranceckého p. pl. 28, jenž byl rozbit na Ceru srbskou komb. I. divisi; tyto roty shromáždil sám velitel brigády plk. Podhajský a postavil je na kotě 284 vých. od Miloševce, aby tam kryly 1. baterii, jež měla brzo dorazit). Rakouská baterie, zbavená záštity a ohrožená palbou srbského dělostřelectva, chtěla změnit postavení nazad, byla však v úvozové cestě přepadena útokem dvou eskadron Šumadijského I. jezd. pluku a padla celá do zajetí.

Hlídky Šum. I. jezd. pluku, vyslané za prochájecím protivníkem na Radovašnicu, našly tam v bahně další čtyři děla s muničními vozy a s převoznou kuchyní. Byla to 2. rakouská baterie (od kolony plk. Hinke), která tam zapadla, když odjížděla z Nešina brda.

V 9.45 hod. zahájil 19. p. pluk postup II. a III. praporem v 1. sledu. II./19. šel od koty 205 u Slatiny přes potok Gnionicu na hřbet, spadající od Grušičke mehaně na Metković. III./19. šel od 205 přes Gušin grob—Raskršće na Grušić. V té době dorazily na 205 III. a IV. prapor 10. p. pluku. III./10. odeslán ihned k prodloužení pravého křídla 19. p. pluku a ke styku s jezd. divisi, jejíž jádro šlo severněji na Beli kamen. IV./10. dirigován jako záloha za levé křídlo.

V 11.30 hod. hlásil pplk. Milenković veliteli Š. I., že drží 19. p. plukem celý pravý břeh Dumače (na čáře Gušin grob—Raskršće—Metković). Po poledni poslal důstojníka s jízdnými dělostřelci pro baterii ukořistěnou Šum. I. jezd. plukem (rak. 1. baterie 21. zeměbr. divise). Asi ve 14 hod. pokračoval III./19. prapor v postupu za protivníkem ustupujícím na Lipolist. Došel až na Radlovac, kde pak přenocoval.

II./19. došel do Metkoviće, překročil Dumaču, zahnal protivníka ze Šibori (kde zajal dva rakouské důstojníky od zeměbr. p. pluku 28). Ve 14.30 hod. oddělil jednu rotu s četou kulometů a poslal ji podél potoka Mutniku na pomoc III./10. praporu, který v té době stál v těžkém boji s jednotkami rakouské 29. p. divise. Tato rota dorazil v 17 hod. k III./10. praporu.**) Zbývající tři roty II./19. praporu pokračovaly v postupu původním směrem, překročily hřbet Duga šuma a usadily se v osadě Culjković k přenocování.

Prapory 2. sledu (I./19. a IV./10.) šly přes Gušin grob na Raskršće. S nimi šel i velitel 19. p. pluku, pplk. Milenković. Doraziv na Raskršće a vida postup II. a III. praporu, stočil pplk. Milenković svou zálohu počel hřbetu, který jde v Raskršće po pravém břehu potoka Desiče směrem na Metković, neboť odtamtud bylo slyšet prudkou palbu. Ale asi 1 km severně od Raskršće se zastavil, ježto u IV./10. praporu nastala panika**) a dlouho trvalo, než byl prapor zase shromážděn. 19. p. pluk nocoval pak v situaci, které dosáhl v 16 hod.

Z vyličených událostí vidíme, že nelze velitele 19. p. pluku vinit z „úplné pasivity“.

Události 17. srpna.

Toho dne ráno dostal velitel JD. zprávy, že nepřítel má slabé části na hřbetě Culjković—Dobrić, kdežto hlavní síly jsou kolem Lipolistu a

*) To byla pravděpodobně rota, o níž se zmiňuje velitel JD. v své relaci při kritice činnosti 19. p. pluku.

**) V té době jela totiž zpět přes Raskršće ukořistěná rakouská baterie a srbsí pěšáci ji považovali za najíždějící nepřátelskou baterii.

Bogosavce. Sílu nepřítelů odhadovaly přezvědňé orgány na 2 pěší pluky s dělostřelectvem a jezdecktvem.

Komb. I. divise obsadila Trojan na hřbetu Ceru. Š. I. dostala rozkaz, aby v 7 hod. zahájila postup a napadla nepřítel u Šabce.

Velitel JD. se rozhodl postupovat směrem Grušić—Culjković a zároveň obsadit čáru Radlovac—Beli kamen, aby jednak chránil bok Komb. I. divise, jednak ohrozil bok nepřítel na Ceru. Počítal s tím, že bude-li mít Š. I. úspěch při útoku na Šabac a uzavře-li směry vedoucí od Šabce do severního boku JD., napadne jezd. divisi bok a týl nepřítel na Ceru.

Vydává tedy v 7 hod. tento rozkaz (čj. 251 op.).

„Po včerejším boji se nepřátelské slabé části všech tří druhů zbraní zadržely na čáře Dobrić—Culjković. Š. I. divise má za úkol, aby dnes v 7 hod. zahájila postup za účelem útoku na nepřítel u Šabce.

Úkolem JD. je zajistit a prozkoumat prostor mezi Š. I. a komb. I., která operuje na Ceru.

Náš 3. jezd. pluk bude u osady Grušiće v postavení na Radlovci a utvoří levé křídlo divise.*)

Narižují:

2. jezd. brigáda obsadí s 2. jezd. baterií postavení Beli kamen. Směr postupu: Slatina—Metković—Beli kamen.**)

1. jezd. pluk s 1. jezd. baterií obsadí postavení Slatina k. 205.

Přezvědná eskadrona pokračuje v činnosti v duchu dřívějšího útoku, aby vyjasnila situaci v Mačvě.

Tělesový trén se shromáždí v osadě Bojić, kde zůstane do dalšího rozkazu.

Muniční kolona dojde ještě dnes po silnici Šabac—Pejinović k Slatině k. 205

2. brigáda vyrazí ihned, jakmile dostane rozkaz.

(Stanoviště velitele není udáno.)

Když však dostal velitel divise zprávu od velitele 3. jezdeckého pluku, že nepřítel ustupuje na Čobešinu a Loznici, nařídil, aby 3. jezd. pluk pokračoval v postupu za nepřitelem ve směru, jak mu nařídil včera (na Čokešinu).

Nájezd 3. jezd. pluku do týlu nepřítel. (Oleáta 5.)

Velitel 3. jezd. pluku hlásil ještě 16. srpna v poledne veliteli jezd. divise toto:

„Jihovýchodně od Ceru není teď nepřátelských vojsk. Zdá se, že na Ceru je silný oddíl. Na Skakalištu přenocoval v noci s 15. na 16. srpen 28. p. pluk, který dnes bojoval se mnou a ustoupil na Cer. Jeden nepřátelský jezdecký pluk od Konjušnice utekl na Cer, viděl jsem jej osobně.“

K tomuto hlášení musíme poznamenat, že nebylo zcela správné. Velitel 3. jezd. pluku nemohl posoudit, jsou-li či nejsou nějaké nepřátelské jednotky jihovýchodně od Ceru, neznaje dobře situaci u Komb. I. divise. Hlášení o jezdeckém pluku bylo přepjaté, neboť v prostoru Konjušnice mohla být nejvýš jedna eskadrona, protože 21. střelecká divise, která bojovala na Ceru, měla všeho všudy 2 eskadrony, z nichž jedna (4. eskadrona drag. pluku 14) byla přidělena severnímu proudu divise (velitel plk. Hinke).

Ve 13.50 hod. hlásil ještě velitel 3. jezd. pluku: „Pluk drží Osoje—Konjušnicu. V tuto hodinu dochází IV. prapor 5. nadpočetného pluku Komb. I. divise, aby obsadili Osoje—Skakalište jako bočný voj. divise. Chci se s plukem stáhnout na rozcestí u Dvorište.“

*) Ve skutečnosti 3. jezd. pluk vyrazil ve 4 hod. z Bobije 372 směrem na Prnjavor, nedostav dosud uvedeného rozkazu.

**) Víme, že JD. po boji na Bilém kameni 16. srpna stáhla se na noc zpět k Slatině.

Velitel JD., dostav shora uvedená hlášení, nařídil 3. jezd. pluku:

„Pokračujte v pronásledování a v přezvědech směrem Desić—Čokešina a tam se zastavte. 1., 2. a 4. jezdecký pluk s dělostřelectvem budou čelními prvky na čáře Petloraća—Prnjavor, valnými voji se zastaví na pravém břehu řeky Jerezu mezi místy Petkovica a Salaš manastirski. Štáb divise u valného voje.*)

Podle tohoto rozkazu pokračoval 3. jezd. pluk 16. srpna v postupu uvedeným směrem. V 19 hod. hlásil veliteli JD. toto: „Dorazil jsem do Bobije kota 372, kde budu přenocovat. U osady Grušiče zůstala ještě 2 děla. Naše ztráty... Vzata jedna baterie (4 děla) a 10 vozů.“ (Zdá se, že si zde 3. jezd. pluk přisvojuje trofeje dobyté Šumadijským I. jezd. plukem!)

Jak z vyličených událostí víme, nedošla však JD. na čáru shora uvedenou, kde by s ní byl měl zjednat 3. jezd. pluk styk, nýbrž po boji na Belom kamenu se stáhl na čáru Slatina—Bojić a 3. jezd. pluk byl ponechán sám sobě, vysunut dopředu a bez spojení s jezdeckou divisí. Nedostal také včas rozkazu velitele JD. ze dne 17. srpna, podle kterého měl na Radlovci zaujmout postavení jako levé křídlo divise. Byl tedy odkázán na vlastní iniciativu.

Ve 4 hod. 17. VIII. vyrazil z Bobije kota 372 ve směru na Petkovicu—Prnjavor a postupoval za nepřátelským proudem, který přenocoval u Petkovice. (Byly to zbytky severního proudu 21. střelecké divise plukovníka Hinkeho: 2½ baterie, 4. eskadrona drag. pluku 14 a asi 4 pěší roty, které tam ustoupily po boji u Dvorište a Grušiče.)

Plukovník Ilić v svém článku v Ratniku píše: „Nepřátelské dvě eskadrony „Windischgrätz“ při náhlém ústupu před 3. jezd. plukem odhodily své dolmany, ba i čapky s ozdobami z koňských ohonů.**)

Od osady Petkovica byla vyslána 2. eskadrona mjr. Savičevića směrem na Novo Selo. Tato eskadrona při přezvídání na Novo Selo narazila na nějaké nepřátelské oddíly a byla jimi rozprášena. Ustoupila po částech přes Prnjavor a Petkovicu na Belu reku. Část této eskadrony, která většínou šla od Petkovice na Belu reku, narazila při ústupu znovu na nepřátelská vojska a silně utrpěla (byly to pravděpodobně jednotky, které pod velením plukovníka Podhajského vyrazily v 6 hod. z tábora jižně od Lipolistu a postupovaly přes Belou reku na Bobiju 372, odkud chtěl plk. Podhajský hledati styk s hlavními silami na hřbetu Ceru).

Část eskadrony, která ustoupila na Prnjavor, vrátila se k svému pluku. Při ústupu se ztratil velitel eskadrony a vrátil se k pluku až 20. srpna.

Hlavní síly 3. jezd. pluku se zatím přiblížily k jihozápadnímu okraji osady Prnjavor, která byla obsazena slabším nepřítelem, jenž tu dlel jako zástita baterie, stojící na hlavní ulici u kostela, za samou železniční trať. 3. jezd. pluk zahájil ihned útok 1. a 2. eskadronou. Postup šel až k trati dosti pomalu; přes to však se 1. eskadrona mjr. Iliće dostala až k baterii, na kterou podnikla zteč. Nepřítel prchal k Drině k mostům na Samurovića adě. Jedna četa 1. eskadrony se dostala až do blízkosti Samurovića adě. Pronásledované rakouské jednotky byly prý přivítány na Drině palbou vlastních kulometů a zastaveny.***)

*) Tento rozkaz je až příliš stručný — na újmu přesnosti a jasnosti. Po jaké ose se pohybuje velitel divise, aby mu mohla býti zaslána velitelem 3. jezd. pluku hlášení? Jaká je sestava divise, kudy jde jižní křídlo?

**) Šlo patrně o oděvní součástky dělostřelců.

***) Mohly to býti jednotky II./28. praporu, který byl od 13. srpna ochranou válečného mostu. Velitelem byl pplk. de Brunfaut.

Zatím co ostatek pluku bojoval ještě v osadě Prnjavor s jednotkami 21. střel. divise (plk. Hinke), dostal velitel 3. jezd. pluku v 9 hod. rozkaz velitele JD. ze dne 16. srpna 18.30 hod., podle kterého měl přenocovat tam, kde jej rozkaz zastihne, a ráno 17. srpna odejít do osady Bojić, kde měl být i štáb JD.

Tento rozkaz byl ovšem zastaralý a dávno neodpovídal ani situaci, ani úmyslům velitele JD. dne 17. srpna. Velitel 3. jezd. pluku si to sice uvědomil, protože z rozkazu bylo zřejmo, že velitel JD. ve chvíli, kdy rozkaz psal, nevěděl, kde je 3. jezd. pluk, a patrně tedy ještě nedostal hlášení o situaci 3. jezd. pluku po dosažení Bobije kota 372. Nicméně dal rozkaz k pochodu zpět.

Jakmile byl nepřítel z Prnjavoru zahánán, byla 1. a 2. eskadrona soustředěna u dobyté baterie (3 zapřažená děla a 6 vozů) a pak se celý pluk dal na cestu k Lipolistu a Bojići.

Velitel pluku dostal zprávy, že od Driny postupují značné nepřátelské síly (2 roty II./28. praporu, 1½ roty od zeměbr. pl. 7, 1½ roty zeměbr. pl. 28, po dvou rotách od zeměbr. pl. 6 a 8, 5 baterií a nějaký trén; tyto jednotky byly pod velením plk. Hinke, který po svém příchodu k mostu dostal rozkaz VIII. rak. sboru, aby ihned se všemi jednotkami, které jsou po ruce, postoupil na Prnjavor).

Ranění byli ponecháni ve vesnici pod dozorem lékaře, mrtvé pohřbilo obyvatelstvo. Pluk se dal na pochod s 1. eskadronou v čele, odváděje s sebou dobytou kořist (hlavně baterii), pokud ji stačil vzít.

Jakmile předvoj došel do Lipolistu a zahrnul na cestu ke Grušiću, narazily hlídky na nějakou nepřátelskou pěchotu (odhadovanou na sílu jedné rot). Eskadrona se pustila do boje pěšky, očekávajíc, že dorazí valný voj. Ten však nepřicházel, ačkoli velitel eskadrony poslal dvakrát dozadu žádost o pomoc. Mezitím nepřítel, utrpěv ztráty, přerušil boj s eskadronou a stahoval se k západnímu okraji osady; tam však narazil na valný voj 3. jezd. pluku. Nepřátelská pěchota podnikla naň útok a odrazila jej směrem na Prnjavor do lesíka, zvaného „Gaj“ (severozápadně od Lipolistu). Velitel 1. eskadrony (předvojové), nemaje už střeliva a vida též, že nepřítel před ním zmizel, opustil ukořistěnou baterii (která jela s předvojem) a vrátil se s eskadronou k Prnjavoru, aby se přesvědčil co se stalo s plukem. V lese „Gaj“ našel pluk; velitel pluku vysvětloval, že nemohl podporovat předvojovou eskadronu, poněvadž při pokusu napadnouti nepřítele z boku narazil na nepřátelský prapor s kulomety a byl odražen. (Ve skutečnosti byl nepřítel mnohem silnější. Byla to totiž skupina plk. Hinke, o níž jsme se zmínili, a jež postupovala ostře za 3. jezd. plukem, který byl v postupu značně zdržován ukořistěnou baterií a vozy.) Tak se stalo, že pluku byla uzavřena cesta na východ, zatím co od západu postupoval silnější nepřítel od Driny.

Velitel pluku se pokusil probít se z této choulostivé situace. Ve 14 hod. (17. srpna) hnul se z „Gaje“ směrem na Lipolist—Šabac v sestavě: 4. eskadrona jako předvoj, ostatek pluku jako valný voj.*)

Za pochodu odbočila z valného voje 1. eskadrona (mjr. Ilić) a odešla na místo, kde musila dopoledne zanechat ukořistěnou baterii (z Prnjavoru). Zapráhla děla a táhla je za plukem. Když přišla k východu

*) Plk. Ilić v svém článku v Ratniku na str. 63 píše: „V té době přišel odněkud k čeli pluku velitel eskadrony Dr. II. divise, kapitán Nik. Hristić a hlásil se veliteli pluku.“

z Lipolistu na cestě k Starému Lipolistu, dostala palbu dělovou se hřbetu u Culjkoviće a musila se skrýt. Ukázalo se později, že to byla baterie 2. jezdecké brigády srbské. Palba však brzo přestala.

Brzy se však celý pluk dostal do palby pěší a kulometné se strany od St. Lipolistu. Byly to jednotky rakouského praporu zeměbranceckého pluku 7, který byl vyslán do Lipolistu plk. Podhajským. Předvoj pluku (4. eskadrona mjr. Jovanoviće) zmizela cvaletm skrze kukufici ve směru na G. Dobrić. Valný voj měl ztráty nepřátelskou palbou a rozvinul se k boji pěšky po obou stranách silnice Lipolist—Šabac. Bojovalo se až do setmění. Jakmile boj utichl, vrátil se pluk do lesa Gaj zpět, utrpěv značné ztráty. Nepřítel však nepronásledoval.

Pokus 3. jezd. pluku probít se směrem na Šabac, se nezdařil. „Gaj“ byl dosti velký les, obklopený na okrajích příkopy a ohrazený drátem. Zde se pluk skryl toho dne již po druhé v úmyslu, probít se stůj co stůj nepřátelským kruhem. Situace vskutku nebyla nijak skvělá. Z pluku zbyla 1. a 3. eskadrona (4. eskadrona se, jak víme, rozprchla při nepřátelském přepadu palbou), kulometný oddíl a něco jezdců z rozbité 2. eskadrony mjr. Savičeviće. Nevědělo se, co se stalo se zmizelými jednotkami. Se svahu Ceru setupovaly nepřátelské jednotky, pronásledované Komb. I. divisi, na Belu reku, Culjković, Prnjavor, Lipolist; od Driny přicházely na pomoc rovněž nějaké síly (skupina Hinke) takže 3. jezd. pluk byl obklopen se všech stran.

V „Gaji“ se rozhodl velitel pluku, podniknout ještě jeden pokus o vyváznutí v noci. Odeslal několik důstojníků různými směry, aby zjistili, kde by se dalo projít. Zatím s plukem čekal, dokud se nevrátí. Ve 22 hod. se důstojníci vrátili a z jejich hlášení usoudil velitel pluku, že jediná vyvážnout z pasti je na cestě Lipolist—Grušić, kudy bylo také nejbliže k jezdecké divisi.

Nařídil, že pluk vyrazí ve 24 hod. v dvojstupu s tasenými šavlemi a probíje se, jak může. Prapor plukovní byl sňat s žerdi (přeražené nepřátelskou střelbou) a svěřen jednomu šikovateli, chráněnému čtyřmi granátníky

Pluk vyrazil přesně v stanovenou hodinu. Když dorazil do Lipolistu, nepřítel tam spal a ti, kteří bděli, považovali srbské jezdecktvo za svoje vlastní. Po zdařilém průchodu jižním cípem Lipolistu zahnul pluk na Grušić. Čelní (jediná) hlídka hlásila, že na cestě je nepřítel (rakouské přední stráž). Pluk sešel s cesty a využívaje skrytu podél živých plotů jednotlivých statků (kterých bylo mnoho), prošel nepozorován nepřátelskými předními strážemi a ve 4 hod. 18. srpna narazil na přední stráž srbského 1. jezd. pluku. Tak se vrátil do srazu své divise, kde našel 4. eskadronu, jež se zachránila dříve, a něco zbytků od 2. eskadrony (Savičevićovy). Musil zanechat v rukou nepřitele všechnu svou kořist.

Činnost jezdecké divise 17. srpna. (Oleáta 5.)

Jak již bylo řečeno, dostal velitel JD. od velitele 3. jezd. pluku zprávu, že nepřítel ustupuje na Čokešinu a Loznicu a že částečně přenocoval v Petkovici. Poslal mu tedy rozkaz, že má v 8 hod. 17. srpna pokračovat v postupu nařazeným mu včera směrem na Čokešinu.

V 7.30 hod. dal se velitel JD. s 1. jezd. plukem a baterií na postup k Slatině. U Slatiny se zastavil do té doby, dokud 2. jezd. brigáda nedosáhne Beli kamen a dokud nedostane zprávu od velitele Š. I. o situaci u Šabce.

Ježto tato zpráva stále nedocházela, nařídil veliteli 2. jezd. brigády průzkum ve směrech Bogosavac—Slepčević a Lipolist—Duvanište a zjistil tak aspoň zpravodajsky levý bok Š. I. divise, útočící na Šabac od Maovi a Jevremovce. Kdyby této divisi hrozilo nebezpečí, napadne brigáda nepřítele v boku; zbytek divise pod velením velitele JD. bude pak útočit směrem Slatina—Maovi.

Zdá se, že velitel JD. zapomněl na úkol, daný mu velitelem 2. armády: krýt bok a tyl 2. armády (tedy především Komb. I. divise). Tento úkol stále trval a nebyl žádným rozkazem dosud změněn.

Kromě toho rozhodnutí a priori o útoku brigády do boku nepřítele v souladu s útokem ostatku divise na Maovi bylo předčasné. Záviselo velkou měrou na průzkumu, jehož výsledek mohl mít podstatný vliv na další činnost divise.

Kolem 12. hod. dostal velitel JD. na Slatině rozkaz od velitele 2. armády:

„Hlavní váš úkol, zjišťovat situaci v Mačvě, trvá do dalšího rozkazu. Kdyby se však objevil nepřátelský proud od osady Bela reka na Culjković, musí JD. spolu pracovat s Š. I. divisi tak, aby tento proud byl odražen, ježto ohrožuje bok a tyl Komb. I. divise na Ceru. Zjednejte styk s Komb. I. na čáře Krivajska kosa—Radonjić brdo—Kik (Δ 330 východně od Teberiše) a hlase situaci.“

Tímto rozkazem obrací velitel 2. armády znovu pozornost velitele JD. na západ a na nutnost krýti severní bok Komb. I. divise!

Asi ve 13 hod. (či ve 14 hod.?) dostal velitel JD. zprávu od velitele Š. I. z Trn. Vranjske (bez udání doby, kdy byla psána), že nepřítel ustupuje po mostě přes Sávu u Šabce a že Š. I. pokračuje dále v postupu na Šabac.

V tu dobu byla Š. I. na čáře Mišar—Pričinović—Jevremovac. Neměl tedy velitel JD. obav o svůj pravý bok a mohl se věnovat svému původnímu plánu: útočit do boku a tylu nepřítele, který operuje před kombinovanou divisi. Rozhodl se tedy jádrem divise postupovat na Kosovac a Grabovac, dosáhnout čáry Prnjavor—Čokešina, jeden pluk pak vrhnout na čáru Duvanište—Slepčević, aby přetlál spojení Šabac—Lješnica. 18. srpna chtěl pak způsobit paniku v tylu nepřítele.

Vydal tedy ve 14.30 hod. tento rozkaz veliteli 2. jezd. brigády:

„Podle zprávy velitele Š. I. obsadil pravý proud jeho divise Mišar. Střední proud se rozvinuje k útoku na Šabac. Nepřítel ustupuje v největším nepořádku.*)

Vyšlete jeden jezd. pluk na Bogosavac—Slepčević s úkolem přetlát spojení Šabac—Lješnica a způsobit co největší paniku u nepřítele, který ustupuje k Šabci a Loznici.**)

Se zbytkem brigády postupte ihned směrem Culjković—Bela reka—Kosovac. 3. jezd. pluk je podle dřívějšího rozkazu u Čokešiny.***)

Veliteli Š. I. jezd. pluku nařídíte, aby zůstal na Belom kamenu a udržoval styk se svou a Komb. I. divisi, která postupuje po hřebenu Ceru od Tekeríše.

Já jdu s 1. jezd. plukem a baterií za vámi ve vašem směru.“

Tělesovému trénu bylo nařízeno objet přes Slatinu do Dobricé; mušiční kolona měla dojet do Bojiće.

K rozkazu poznamenávám, že jezdecký pluk Š. I. divise dostal od svého divisionáře již mnohem dříve rozkaz jiný. Vyrázil v 6 hod. z Nešina brda k severu, cestou zatlačil jednu eskadronu 21. střel. divise rakouské u kláštera Radovašnice směrem Bela reka. Pak dostal rozkaz

*) Tato zpráva byla zcela klamná.

**) Mělo snad býti řečeno Lješnici.

***) To ovšem nebylo pravda, jak víme z událostí vyličených u 3. jezd. pluku; byl v té době mezi Prnjavorem a Lipolistem, obklopen se všech stran nepřítelem.

křítí levé křídlo Š. I. při jejím útoku na Šabac. V 15 hod. byl již v Maovi, později postoupil do Slepčevíce, kde zničil telegrafní a telefonní vedení podél železnice Šabac—Lješnica.

Před odchodem 2. jezd. brigády nařídil velitel divise jejímu veliteli, aby hlídkami prozkoumal směry, vedoucí od jeho levého boku k Ceru, neboť dostal v té době zprávu od hlídky z Tekeriše a Kiku, že Komb. I. divise dosáhla zříceniny Trojanu.

Ve 14 hod. dorazila 2. jezd. brigáda na Beli kamen, odkud byl vyslán 2. jezd. pluk za úkolem, nařízeným velitelem JD. (přetít komunikaci Šabac—Loznica). Zbytek brigády zůstal na Belom kamenu, dokud nedošel rozkaz pronásledovat nepřítele, ustupujícího směrem na Culjković—Belu reku—Kosovac. Velitel 2. jezd. brigády vyslal jako předvoj 3. eskadronu 4. jezd. pluku (mjr. Bešević). Když hlídky předvoje dorazily na západní okraj Culjković, zahájil na ně nepřítel palbu z Glavice. Byl to prapor 7. zeměbran. pluku ze skupiny plukovníka-brigádníka Podhajského.

Předvojová eskadrona sesedla k boji pěšky. Nepřítel byl však příliš silný na tuto eskadronu; proto byla z valného voje rozvinuta do 1. sledu další eskadrona za podpory jezdecké baterie. Nepřítel byl konečně donucen k ústupu, který se dal ostatně v pořádku. Couvl směrem na Belu reku. Srbský jezdecký pluk přenocoval na dobytém terénu. Jádru divise došlo v 18.15 hod. na hřbet u Culjković. (Příště dále.)

Major vet. MVDr. Alois Piša :

Hipologická výchova příslušníků čs. armády.

V svém článku „Účast důstojníků zbraní při profylaxi nemoci a ztrát vojenských koní“, uveřejněném ve Vojenských rozhledech roč. XIII, čís. 10 (Jezdecké rozhledy, str. 136), podrobuje kromě jiných námětů mjr. vet. dr. Chládek úvahám otázku, jak nejlépe dosáhnout toho, aby péče o vojenské koně a tím i profylaxe chorob byla co nejextenzivnější a tím nejúčinnější. Dochází k závěru, že kromě zkušeností získaných v praxi, v učilištích a kursech jsou to služební knihy, do nichž je třeba rámcovitě vtěsnat hlavní zásady péče o koně v míru a ve válce a získat takto podklad pro správné nakládání s tímto živým materiálem.

Jsou mnohé důvody, pro které je nutno, aby péče o koně nabyla u nás širšího podkladu a aby se o koně jevil všeobecně větší zájem než dosud. MNO. svým výnosem čj. 44.597-I/2. odděl. 1933 na tyto snahy důtklivě upozorňuje. Je hlavně třeba, aby se u nás došlo k poznání, že bude snad jednou škoda i sebe menší ztráty koní, ba možno říci ztráty každého koně, a proto je nutné již v míru vštípit těm, kteří mají co činiti s koňmi, určité zásady, podle nichž by měli během služby postupovat.

Úkolem mého článku bude upozornit jednak na některé postřehy, pro které je třeba zvýšit zájem v péči o koně a pak hlavně to, jak si představuji, aby tento zájem byl nejen vzbuzen, ale i udržován.

Světová válka, praxe poválečná a různé pokusy ukazují, že kůň zůstane i nadále nepostradatelným prostředkem k vedení války a že si přes veškeré snahy motorisační ještě dlouhá desetiletí své postavení v armádě zachová. Zůstane nejen hlavním bojovým prostředkem jezdeckta, ale i důležitým